

SANJA DOMAZET

Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd*

SPORT U ŽIVOTU I UMETNOSTI KNJIŽEVNIKA

Sažetak: *Ideja povezanosti sporta i književnosti se ponekad ne čini intuitivnom. Ipak, s obzirom da možemo reći da je uloga književnosti da realnosti kojoj svedoči daje neki drugi smisao i ulogu iscrtavajući tako društvene okolnosti i odnose, sport predstavlja jednu od tema kojom su se mnogi književnici bavili. Osim uloge sporta u književnosti, koju ovaj rad preispituje, takođe se bavi i povezanošću samog književnika sa sportom kao takvim, posebno kroz život i delo Miloša Crnjanskog. Iako se najčešće književnici zamišljaju kao usamljeni utopisti koje ne ometaju toliko svakodnevne životne aktivnosti, kroz rad ćemo imati prilike da saznamo upravo suprotno, pogotovo kada pogledamo sam lik i delo Miloša Crnjanskog koji je jedan od osnivača sportskog lista „Sportista“. Kroz sport je Miloš Crnjanski pokazao svoj izrazito avanturistički život, ali i svoj patriotizam. Pored njegove književne i sportske uloga u jugoslovenskom društvu ostaće neizbrisiva. Kroz ovaj rad pokušaćemo da pokažemo vezu između sporta i književnosti i preispitivati ulogu jednog pisca i njegove životne okolnosti i kako su one povezane sa ovim bitnim delom naših svakodnevnih života.*

Ključne reči: *književnost, sport, fizička aktivnost, utopija, Crnjanski.*

Umetnost kao tvorevina ljudske kreativnosti, nadahnuća, maštovitosti i individualnosti prožeta je svim životnim, društvenim i socijalnim sferama. Svedoci smo da književnost možda najbolje može oslikati klasne, ekonomske, političke i životne okolnosti pojedinca i čitavog društva. Čitajući različita književna dela, kroz piščeve opise, sebi otvaramo mogućnost da jasno osetimo, spoznamo i razumemo osećanja i ponašanja njihovih likova. Dubljim sagledavanjem ovih štiva, doći ćemo do zaključka da ona sa sobom donose dojam i objašnjenje o gotovo svim životnim aspektima, počevši od mentalnog ili bilo kog nivoa zdravlja pojedinca ili društva preko kulture, jezika, nasleđa, tradicije, pa i sporta.

Na manifestnom nivou može se doći u zabludu o gotovo nemogućoj povezanosti sporta i umetnosti. Međutim, sport i fizička aktivnost su gotovo oduvek bile teme koje su prožimale književna dela. Književnost, možda jedna od retkih grana umetnosti, uspela je da prepozna sposobnost sporta i sportskih aktivnosti i njihov potencijal u transformaciji pojedinca, grupa i društava. Kroz sport pisci sebi daju zadatak da istražuju najkompleksnije delove života poput klasa, nacionalnosti ili roda. Sport

* sanja.domazet@fpn.bg.ac.rs

omogućava da književnost obradi teme poput prijateljstva, timskog duha, individualnosti, pobeđe i poraza, njihovih psiholoških posledica. Teme ponosa i nade su, posmatrane kroz prizmu sporta, možda najbolji primer povezanosti ove dve delatnosti.

Opisivanje različitih odnosa, pojava ili događaja povezivanjem sporta i umetnosti nije jedina tačka spoticanja ovih aktivnosti. Ukoliko se osvrnemo na ideal „savršenog tela” koji se danas promovise i postavlja kao standard globalnom društvu, ukoliko se osvrnemo na broj ljudi koji, vođeni tim idealom, provode sve više vremena žudeći da ga dostignu, otvaramo pitanje potrage za savršenstvom koja je svojstvena ljudskom društvu skoro pa oduvek. Žeđ za savršenim telom, društvom, životom, društvenim uređenjem, u sprezi sa nemogućnošću njegovog dostizanja, vodi u dublje beznađe, nezadovoljstvo i traganje za nečim što je gotovo pa nemoguće ostvariti ili u najboljem slučaju održati. Vodi u utopiju. Dodatno, današnji tempo življenja i izazovi koji se stavljaju pred čovečanstvo nameću potrebu za sportom, ne u smislu samog održavanja fizičke kondicije, već i kao neosporivim činiocem fizičkog, mentalnog i emocionalnog zdravlja. Dakle, danas, mada rekli bismo da je tako oduvek, samo smo sada u mogućnosti da to jasno vidimo, sport i fizička aktivnost bivaju značajan faktor za ljudski rast, razvoj i opstanak. Umetnost i sport danas su zajedno podjednako važni za progres čovečanstva.

Miloš Crnjanski, opčinjen sportom, njegovim značajem i lepotom, nije usamljen u svojoj ideji o sportu kao životnom i umetničkom prioritetu. Mnogi velikani književnosti su u svojim delima posvećivali pažnju fizičkoj aktivnosti i kroz nju težili da opišu društvena stanja i odnose. Uzimajući za primer fizičko stanje pojedinca ili društva, različiti autori su oslikavali duh vremena i način života njihovih junaka. Već u delu Semjuela Batlera „Erivon” (eng. *Erewhon* kao anagram od *Nowhere* – nigde) imamo naizgled utopijsko društvo koje je u stvarnosti daleko od toga. Fizička malaksalost i bolest se smatraju teškim prekršajima i zločinima, a pravi zločinci se tretiraju kao bolesnici (Vištica, 2014).

Oldos Haksli (*Aldous Huxley*) je možda najčuveniji po svom delu „Vrli novi svet”. Delo je napisano 1931. godine, ali je i danas aktuelno i na pomalo sarkastičan način pokazuje odnos ljudi prema fizičkom izgledu i telesnom zdravlju. Haksli je kreirao svet u kome nema rađanja, u kome bebe nastaju u epruvetama, ne postoji klasična porodica, a čitav svet je uređen po principu pokretne trake. Društvo je kastinski uređeno i postoji pet kasti: Alfe, Bete, Game, Delte i Ipsiloni. Najviša kasta – Alfe, fizički i mentalno je superiorna, dok su sve druge kaste slabije. Fizički izgled i inteligencija se određuju hemijskim tretiranjem materijala u epruvetama. Za građenje ovakvog, na kastama zasnovanog društva, fizički izgled je jedan o ključnih elemenata. Alfe (uglavnom muškarcima) nisu samo naočiti i fizički jaki, već su zbog svog fizičkog i mentalnog sklopa i rođene vođe.

Hakslijevo naizgled idealno društvo, Svetska država, nastalo je kao gađenje na promiskuitetnu kulturu mladih Amerikanaca, kao i na otpor prema rastućem konzumerizmu. Stoga se građani Hakslijevog sveta stalno upuštaju u kratke veze, „svako pripada svakome“, fizička privlačnost je veoma važna, a žene su veoma pokretljive i, samim tim, veoma atraktivne. Hakslijevi junaci se užasavaju svakog oblika propadanja tela. Starost ne postoji, već samo, prema društvenim standardima, lepi i privlačni ljudi koji umiru u šezdesetoj godini, proživевši svoj životni vek zdravi i fizički spremni. Kao danas u posetu zoološkom vrtu, vrli građani vlog sveta odlaze u posetu tzv. Rezervatu u kome žive Indijanci. Oni još uvek žive primitivnim životom, stvaraju i rađaju decu, stare i menjaju se. Njihova izborana lica, omlitavele ruke i ispali zubi su ostvarenje najgore noćne more za stanovnike Svetske države. Sve osim idealnog i zdravog tela je neprihvatljivo. Odličan primer je lik Bernarda koji pripada kasti Alfa, ali je niži od ostalih muškaraca i stoga ima kompleks niže vrednosti, a i donekle je izopšten jer svi ostali zaziru od njega. Svetska država je jedna velika pokretna traka i društvo je tipično konzumersko društvo. Ovde bavljenje sportom dobija svojevrstu klasnu notu, jer se sportom bave samo više kaste/klase. (Huxley, 2009) Dakle, kao što možemo videti, autor povezuje sport sa klasnim uređenjem, ali i potrošačkim društvom.

„Naime, u ovom svetu ljudi (tj. više klase) se podstiču na bavljenje sportom, ali i na konstantnu kupovinu. Igre su komplikovane i oprema je teška za upotrebu, ali je oprema u isto vreme i veoma lošeg kvaliteta te se kvari i lomi. Ljudi nanovo kupuju opremu, nanovo idu u prirodu i bave se sportom i tako u krug. Kao velika pokretna traka. Uz sve to, i danas je mračna strana sporta doping i korišćenje nedozvoljenih supstanci, a Hakslijevi junaci se konstantno dopinguju. Oni koriste somu (idealna droga bez neželjenih dejstava) uz pomoć koje podižu raspoloženje i beže od stvarnosti.“ (Vištica, 2014: 330)

Neizostavno delo o korišćenju sporta za opis društvenog stanja i okolnosti jeste i delo Džordža Orvela (*George Orwell*) „1984“. Pisac kroz ovo delo posebno ističe značaj timske duha, okruženje u kome su životni uslovi na vrlo niskom nivou (stanovi su stari i oronuli, nedostatak hrane i drugo), podstiče timski rad i zajedničke aktivnosti radi opstanka. Vladari u Orvelovom romanu ističu značaj sportskih aktivnosti i to time što su svi građani dužni da upražnjavaju jutarnju fiskulturu, dok ih Veliki brat posmatra, pa tako nijedan od građana ne može izbegnuti vežbanje. Orvel na maestralan način koristi metaforu „u zdravom telu zdrav duh“. Gradeći svoje delo, autor nam demonstrira da je fizička vežba način da se održi zdravo telo, a fizička kazna je način da se oblikuje duh u skladu sa represivnim društvom (Orwell, 2016).

U svim gore navedenim primerima, sport i fizička aktivnost služe autorima da opišu društveni sistem, vrednosti i principe kojima se kolektiv vodi. Sportske aktivnosti se koriste kako bismo dobili dojam o klasnom sistemu i odnosima između antagonističkih društvenih grupa: vladari – podanici, bogati – siromašni, zatim o relaciji između poželjnih i nepoželjnih društvenih činioaca i ponašanja. Koristeći ideal „savršenog tela i izgleda“, autori u prvi plan ističu sve mane i površnosti jednog društva.

Pored same fizičke kulture, sportski događaji i aktivnosti bili su inspiratori različitih dela. Prvenstveno se ovde moramo osvrnuti na takozvanu aferu „Blek soks” (*Black Sox*), koja je obeležila Svetsku seriju 1919. godine. U pitanju je skandal sa nameštanjem utakmica u Mejdžer ligi, gde su članovi Čikago Vajt soksa optuženi da su zbog novčanih satisfakcija, koje su bile potkrepljene od strane kockarskog sindikata, svesno izgubili (Nathan, 2010). Frensis Skot Ficdžerald (*Francis Scott Fitzgerald*) upravo ovaj događaj koristi kao osnovu za građanje svog čuvenog dela „Veliki Getsbi” (*The Great Gatsby*). Autor koristi ovaj incident za opisivanje ošteg stanja američkog društva dvadesetih godina prošlog veka, stavljajući akcenat na korupciju i kriminal koji su široko rasprostranjene pojave i prete da ozbiljno ugroze moral i vrednosti čitave populacije. Lako je povezati zašto je Ficdžerald odlučio da Getsbi bude umešan u krijumčarenje alkohola i krađu obveznica (period prohibicije prodaje alkohola u Americi), u tom periodu najozlogašenije talase kriminala. Međutim, on je istovremeno umešan i u „Blek soks” aferu.

Ficdžerald nikada nije skrivao svoju strast prema sportu, prvenstveno fudbalu, ali je, kao student istorije, prepoznao značaj bejzbola, za koji je malverzacija vezana, za Ameriku. Kako on primećuje, bejzbol je tokom progresivne ere postao više od igre, postao je simbol američke društvene strukture. Njegov timski duh demonstrirao je demokratiju na delu: obožavatelji bejzbola su se nalazili među svim slojevima društva, služio je da poduči američkim vrednostima talase migranata. Na kraju, bejzbol je bio godišnji ritual koji je ujedinjavao timove iz svih gradova (Boyer, 1989), a Serija 1919 je bila najznačajniji sportski događaj u posleratnoj Americi. Ukoliko uzmemo u obzir koliko je bejzbol uticao na oblikovanje i prenošenje kulturnih obrazaca, nimalo ne čudi zašto je sportsko spekulanstvo bio jedan od osnovnih stubova na kojima je Ficdžerald izgradio glavni lik svog romana. Pored Getsbija, u romanu se opisuju još dva lika. Džordan Bejker je profesionalni golfer, za koga se, takođe, sumnja da je varao, dok Tom Bjukenen živi u okruženju gde „ljudi zajedno igraju golf i bogati su” (Scott Fitzgerald, 2011).

Kao što možemo primetiti, Ficdžerald koristi jedan od najznačajnijih kompromitujućih sportskih događaja kako bi dočarao nemoral koji je zavladao društvom. Sa jedne strane, prema njegovim rečima, bejzbol je sportski, ali pre svega kulturni događaj, koji ujedinjuje i prenosi duh zajedništva na čitavo društvo, podučava poželjnom stilu života. Sa druge strane, on otkriva mračne strane pojedinaca, koji svojim protivzakonitim aktivnostima ne ugrožavaju samo sport, već šire neprihvatljive oblike ponašanja i promovišu vrednosti poput pohlepe, gramzivosti i ruše stvarne društvene vrednosti.

Ernst Hemigvej (*Ernest Hemingway*), jedan od strasnih ljubitelja sporta, tokom svoje bogate karijere posvetio je mnogo vremena sportu. Izučavao je različite kulturološke pristupe sportu i njegov značaj za društvo. Hemingvej je metaforom sporta pokušao da objasni različite moralne dileme i unutrašnje čovekove borbe. Upornost, borbeni duh i istrajnost, aduti koji su sastavni deo bavljenja sportom, motivi su koji su stalnoprožimajući u njegovim delima. U Hemingvejevoj prozi istaknuta je sva surovost

sporta i rata, motivi koje je autor često dovodio u vezu i poredio ih. Kako Vladislava Gordić Petković navodi:

„Hemingvej je svojom predstavom surovosti u ratu i sportu do same krajnosti iskazao svu brutalnost bitisanja, kako svakodnevnog, tako i metafizičkog. Opstanak u sportu i ratu predstavlja zaoštren vid sazrevanja, prihvatanja životnih neminovnosti i osvedočenja o interakciji prirodnih i društvenih zakona, matrice čijim se prihvatanjem postaje formirana i odgovorna ličnost.” (Gordić Petković, 2018)

Dakle, Hemingvej je u umetničkom radu, povezujući ove dve teme, govorio o tome koliko je sport značajan za oblikovanje ličnosti. Period u kome autor stvara (prva polovina dvadesetog veka) jeste ciklus napredovanja i potpune transformacije profesionalnog sporta. Zbog toga, nije čudno što on upravo mogućnost postizanja uspeha vidi isključivo mukotrpnim radom, trudom i borbom, uprkos svim predviđenim i nepredviđenim preprekama. Pored toga, sport, obojen sve većom surovošću i konkurentnošću, omogućava čoveku da dosegne željeni nivo samosvesti i samodiscipline.

Profesionalizam u sportu je za Hemingveja veoma sporna vrednost, čak i ako uzmemo u obzir profesionalizam koji u sportskom diskursu ima isključivo pozitivnu konotaciju. Pisac je svoje likove u romanu „Starac i more” upravo preko profesionalizma iskazivao kao fikciju masovnog tržišta koje je zavlдалo sportskim novinarstvom tokom ranog dvadesetog veka (Morris, Bauer, 2019). Poređenje sporta sa ratom na prvi pogled deluje nespojivo i neuporedivo, ali autor koristi ovu komparaciju kako bi iskazao surovost i sve lične žrtve koje sport sa sobom nosi. Hemingvejevo jedinstvo rata, sporta i nasilja pokazuje da je vrlo oprezno i sa dubokim uvažavanjem kulturnih nijansi koristio sport da opiše različite delove sveta.

Hemingvej je u svojoj prozi mnogo pažnje posvetio i borbi sa bikovima, prvenstveno u delu „Sunce se ponovo rađa”. Autor ovde govori o opsednutosti smrću koja vlada u ovim arenama. Sport je ovde u funkciji osvešćivanja potisnutih traumatičnih sećanja iz piščevog života. Pozorišna tragedija borbe bikova, kako sam autor naziva ovaj sport, pruža mirnodopski analog užasima i lekcijama iz ratovanja. Međutim, realno postojanje arene u kojima se odvijaju ove manifestacije doveli su Hemingveja u situaciju da svoje mentalne kapacitete usmeri ka prihvatanju egzistencijalne realnosti, užasi koje je proživio postoje i u drugim egzistencijalnim oblicima, kao što su upravo borbe bikova (Morris & Bauer, 2019).

Dakle, osvrćući se na rad Ernesta Hemingveja ne možemo zanemariti njegovu ljubav prema sportu, ali i njegov genijalni kulturološki pogled na sport. Kao što možemo videti, za Hemingveja sport u sebi ima mnogo dublji potencijal, koji može pomoći ljudima da uvide različite slike iz svakodnevnog života i da eventualno prihvate postojanje neminovnih nepravdnosti i nepravilnosti koje realnost sa sobom može doneti.

Pored održavanja fizičke kondicije, značaj sporta naširoko prožima sve društvene sfere. Kao što možemo videti, mnogi svetski književnici su kroz metaforu sporta opisivali najrazličitije društvene fenomene i pojave.

„Lako je shvatiti zašto je sport slavljen, promovisan i cenjen. Smatralo se da on uči naciju kako da 'igra igru', da poštuje pravila i da gubi sa stilom. Sport je usadio novoodređene pojmove 'fer-pleja' i patriotizma. Stvorio je zdravo telo koje prati (ili zapravo stvara) zdrav duh. Može se koristiti kao oblik društvene kontrole; uči nas timskom radu i, moguće, junaštvu. U svojoj nameri da ujedinjuje ljude, da ih tera da napreduju kroz svoju takmičarsku notu, da spaja nespojivo, sport teži idealu tj. izvesnoj utopiji.” (Bale, 2007: 2)

Sport, kao što su mnogi komentatori isticali, služi našem društvu da kroz metafore održava naše vrednosti, pruža nam heroje i negativce, održava profil našeg industrijalizovanog društva. U proteklim godinama posvećeno je dosta pažnje sportu, posebno u društvenim naukama.

Miloš Crnjanski je u prvi plan stalno isticao svoju ljubav prema sportu, prvenstveno fudbalu. Crnjanski je svoje sportsko iskustvo često stavljao u prvi plan, a bogato iskustvo sticao je dugi niz godina. Bio je registrovan kao fudbaler, a tokom života se bavio još biciklizmom, boksom, veslanjem, gimnastikom, jedrenjem, lovom, mačevanjem, planinarenjem, plivanjem, tenisom... O Milošu Crnjanskom i njegovoj strasti prema fudbalu svedočili su svi njegovi savremenici. Prvotimac sportskog kluba „Banat”, Bogoljub Bata Stojković, o velikom piscu rekao je: „Ispočetka nije briljirao, ali vremenom je znao da bude i jedan od najboljih na utakmici. Oduševljavalo ga je igranje fudbala. Bio je brz, srčan, ali i prgav, pa i svađalica pri svakoj, pa i najmanjoj nepravdi u igri.” (Mustedanagić, 2017: 74)

Svoju strast prema sportu Crnjanski je neretko koristio kao inspiraciju za svoj umetnički rad. Svoj nesalomiv i poletan sportski duh, svoju želju za sportom, Crnjanski je prenosio u svoja dela, nekada kroz različite metafore, ali često i kroz jasne slike proživljenog na sportskim događajima. Ukoliko se osvrnemo na njegov esej „Nadzemaljska lepota Srbije”, videćemo da Crnjanski nikada u sportu nije video samo puku potrebu za adrenalinom i dokazivanjem, uvek je tragao za nekim dubljim i značajnijim aspektima svake aktivnosti. U ovom eseju, Crnjanski u ulozi avijatičara dočarava svu lepotu letenja, svoju impresiju avionima, pejzaža koji se neiscrpno pojavljuju pred njegovim očima, ali i kroz metaforu aviona objašnjava i suprotnosti između otvorenosti, kako ljudske tako i prostorne, i zatvorenosti. Avioni donose jednu novu stranu aspekta distorzije dihotomije unutrašnje – spoljašnje. U izraženom kontrastu u odnosu na voz, Crnjanski u slučaju aviona ne doživljava osećaj kamernosti ili zatvorenog prostora. Čovek dok leti potpuno je izložen nebu, gotovo da sam leti u otvorenom prostoru. Tokom boravka u avionu, esejista toliko intenzivno doživljava spoljašnjost da nikakva fizička granica ne uspeva da se zadrži između nje i putnika. Ta intezivirano doživljena spoljašnjost beskonačnog široko otvorenog prostora doprinosi doživljaju zidova kao

tankih i propusnih, briše njihovu moć da dele i razdvajaju različite prostore i ljude. Metal i staklo kokpita postaju providni do nepostojanja. Svoju impresiju letenjem i avionima Crnjanski je jednom prilikom opisao na sledeće načine: „Dah mi je zastajao u tom ogromnom talasanju polja, drveća, zemlje. Sve nam je jurilo užasnom brzinom u susret, ali nečujno i meko”; „Avion, to je jedna fotelja od aluminijuma, mirna i divna nad zemljom, iz koje se gleda na nebesa.” (Pisarev, 2018)

Koliko je Miloš Crnjanski voleo i živeo sport pokazuje i njegova stalna okrenutost ka istom tokom čitavog života. Svoj sportski mentalitet otkriva u najranijim godinama života, u Temišvaru, gde živi pored veslačkog kluba i prvi put se susreće sa veslanjem. Već u srednjoj školi počinje da se interesuje i da trenira mačevanje istovremeno sa fudbalom (Mustedanagić, 2017). Neosporan sportski duh i borbenost, koje je kroz sport stekao, pomogle su mu da pronađe unutrašnju snagu i da nastavi borbu za život i u periodu egzila, tokom kojeg je veoma patio za domovinom.

Svestranost, kreativnost i autentičnost Miloša Crnjanskog ostavila je značajan trag na jugoslovensku književnost. Međutim, Crnjanskom se nikako ne može osporiti doprinos koji je dao jugoslovenskom sportu svoga vremena. Neospornu ljubav prema sportu pretočio je u svoje delovanje i pružio podršku različitim inicijativama koje su se zasnivale na sportskom duhu, idealima i slavljenju asova svoga doba. U grupi intelektualaca-sportista, koji su osnovali nedeljnik „Sportista” 1924. godine, bio je jedini književnik. Sa floretom u ruci, govorio je njegov učitelj mačevanja, imao je „brzinu ludaka”, dok je Milorad Gaković Siki pričao da je u svojoj školi boksa mnogo očekivao od Koče Popovića, ali „najtalentovaniji, za boksera, borca i takmičara, ipak je bio Miloš Crnjanski”. Pisac je o boksu govorio: „Bokseri život nije lak. Svaki bokser, u stvari, rob je kapitaliste koji ga secaju, iskorišćavaju, pa i udarci mu ostavljaju traga. Ali kad on nokautira protivnika, kada ona masa zaurla, od zadovoljstva, od divljenja, onda se on oseća da je neko i nešto... Uživanje je jedno pesnicom udariti, to je jedno od najvećih muških uživanja...” (Stanišić, 1995) Zanimljivo je da na sličnu rečenicu nailazimo u „Seobama”, kada major Božić kaže Pavlu Isakoviću da je „čvrsta šaka jedina radost u životu.” (Crnjanski, 1977)

Dalje, Crnjanski spominje golf u „Romanu o Londonu”: „A Rjepnin se bio rešio da se obuče, kao da su mu svi preci, na Siči, igrali golf... Rjepnin je bio odeven kao da je tek stigao sa nekog igrališta golfa.” (Crnjanski, 1972) Jedan putopis Crnjanski posvećuje ribolovu, na koji je išao na Islandu, Jitlandu, Italiji, Engleskoj, Jadranu: „Čekrci škripe, dižemo sidro... Vetar još nije bio legao, a huka motora nosila nas je sve dalje u plavetnilo mora, stena, ostrva i oblaka. Na krmi se lagano okreće točak... Početak je lova vrlo lep. Dva broda kao da igraju, drže se parno i izvode krugove, dok polako dreše i počinju spuštati mrežu, iza svojih krma...” (Crnjanski 1977) Takođe, pisao je o zimskom sportu u listu „Vreme”, tom prilikom objavio je razgovor sa tadašnjom prvakinom države u skijanju, Jelkom Šulgaj.

Crnjanski je, kako je sam govorio, „odrastao u fudbalu”, uvek se rado sećao svojih saigrača i utakmica protiv Hajduka u Splitu. Posle svoje fudbalske karijere, nastavio je da sa velikom strašću prati jugoslovenski fudbal i za tadašnje igrače je govorio: „Oni su neosporni majstori, lepše poteze nisam video ni pri velikim utakmicama u inostranstvu.” Nakon povratka u Jugoslaviju, postaje navijač Crvene zvezde. Prema rečima književnika Milosava Mirkovića, u igri Crvene zvezde Crnjanski je video nešto više od fudbala i svoje navijanje je opisivao na sledeći način: „To nije navijačko opredeljenje u pukom smislu, već osećanje jedne visoke kulture sporta koju je Zvezda na najbolji način demonstrirala.” (Moja Crvena Zvezda, 2012)

Nezaobilazno je ovom prilikom, na kraju, pozvati se na reči velikog Ive Andrića:

„U srpskoj književnosti dvadesetog veka, Miloš Crnjanski je jedan od onih stvaralaca koji se kao pesnik, pripovedač, romansijer, esejista, publicista i sportista najautentičnije javljao, najduže čitao i u svom stvaranju dostizao raznorodne vrednosti i rezultate. Od novinara čije se društveno-političko opredeljenje u jednom trenutku otvoreno suprostavilo slobodi i progresu, on se vremenom uzdigao u pesnika i romansijera najvišeg reda i time obeležio ne samo zanimljiv životni put, već i jedan prekretnički period naše novije književne istorije.” (Mustedanagić, 2017: 124)

Literatura

- Bale, J. (2007). *Anti-sport sentiments in literature: batting for the opposition*. London: Routledge.
- Boyer, A. (1989). The Great Gatsby, the Black Sox, High Finance, and American Law. *Michigan Law Review*, 88, 328–342.
- Crnjanski M. (1963). *Seobe 2*. Beograd; Novi Sad; Zagreb; Sarajevo: Prosveta; Matica Srpska; Mladost; Svjetlost.
- Crnjanski M. (1966). *Putopisi*. Beograd; Novi Sad; Zagreb; Sarajevo: Prosveta; Matica Srpska; Mladost; Svjetlost.
- Crnjanski M. (1966). *Roman o Londonu*. Beograd, Novi Sad, Zagreb, Sarajevo: Prosveta; Matica Srpska; Mladost; Svjetlost.
- Gordić Petković, V. (2018). Starac i more kao parabola o borbi. *Lamed – list za radoznale*, 12, 1–3.
- Huxley, O. (2009). *Vrli novi svet*. Beograd: Libreto.
- Moja Crvena zvezda (11.03.2012). Miloš Crnjanski – jedan od nas!. URL: <http://www.mojacrvenazvezda.net/25975/2012/03/11/milos-crnjanski-jedan-od-nas>.
- Morris, T., & Bauer, T. (2019). Hemingway and sport: games, fights, and races. *Sport in History*, 39, 251–253.
- Mustedanagić, L. (2017). *Miloš Crnjanski*. Novi Sad: „Studio Bečkerek” i Muzej Vojvodine.

- Nathan, D. A. (2010). *Saying it's so: A cultural history of the Black Sox scandal*. Champaign: University of Illinois Press.
- Orwell, G. (2016). *1984*. Beograd: Kontrast.
- Pisarev, N. (2018). *Poetika kamernih prostora u prozi Miloša Crnjanskog, doktorska disertacija*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
- Scott Fitzgerald, F. (2011). *Veliki Getsbi*. Beograd: Laguna.
- Stanišić. B. (1995). *Miloš Crnjanski, fudbaler i sportista*. Beograd: Prosveta.
- Vištica, K. Ž. (2014). Sport i književnost – u potrazi za utopijom. U: D. Životić, V. Šiljak, i dr. (ur.), *Zbornik radova sa X međunarodne konferencije „Izazovi savremenog menadžmenta u sportu”*, 328–331. Beograd: Alfa univerzitet – Fakultet za menadžment u sportu.

SANJA DOMAZET

University of Belgrade, Faculty of Political Sciences, Belgrade

SPORT IN THE LIFE AND ART OF NOVELISTS

Summary: *The idea of a connection between sports and literature sometimes does not seem intuitive. However, considering that it is said that literature gives another meaning to the reality, thus depicting social circumstances, sport is one of the topics that many novelists have dealt with. Apart from the role of sport in literature, this paper also examines the connection between the novelist and sport as such, especially through the life and works of Miloš Crnjanski. Although novelists are usually perceived as lonely utopians who rarely engage in everyday social activities, this paper's findings show the opposite especially through the analysis of the persona and works of Miloš Crnjanski, who was one of the founders of a sports magazine "Sportista". Through sports, Miloš Crnjanski displayed his extremely adventurous life, but also his patriotism. Besides his rich legacy in literature, his role in sports in the Yugoslav society remains indelible. Therefore, this paper aims at showing the connection between sports and literature by examining one novelist's life circumstances.*

Keywords: *literature, sport, physical activity, utopia, Crnjanski.*

Datum prijema rada: 12.07.2022.

Rad prihvaćen za objavljivanje: 21.11.2022.